

Ірина Лісова,

головний бібліотекар,

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

вул. М. Грушевського, 1, Київ, 01001, Україна

e-mail: lisovairyna@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0308-5965>

КНИГИ І ДІТИ: ДІЯЛЬНІСТЬ ІВВУ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

У статті охарактеризовано основні напрями діяльності Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (ІВВУ), яка представляє інтереси дітей і дитячої літератури в усьому світі. Розглядаються основні напрями роботи ІВВУ, спрямовані на сприяння міжнародному порозумінню через дитячі книги та забезпечення доступу дітей до якісної літератури. Особливу увагу приділено висвітленню проєктів та ініціатив, успішно реалізованих за фінансової підтримки Фонду ІВВУ «Діти в кризі», національними секціями ІВВУ в різних країнах, що зіткнулися з військово-політичними проблемами й гуманітарними катастрофами. Наголошено, що в складних життєвих обставинах книги є фундаментальною потребою, яка забезпечує ефективну психологічну допомогу дітям, сприяє розвитку та освіті. Розглянуто питання співпраці ІВВУ з іншими міжнародними організаціями, урядами зарубіжних країн, національними об'єднаннями у сфері захисту прав дітей та допомоги в кризових ситуаціях.

Ключові слова: Міжнародна рада з дитячої та юнацької книги, ІВВУ, Фонд ІВВУ «Діти в кризі», міжнародне співробітництво, міжнародні організації, міжнародні організації для дітей, діти в кризових ситуаціях, книги й діти, бібліотерапія, бібліотеки для дітей.

Постановка проблеми. Військово-політичні зіткнення, соціально-економічні кризи, етнічні конфлікти призводять до значного зростання чисельності біженців і вимушених переселенців, спричиняють істотні зміни у світогляді людей, їхньому способі життя, соціальних настроях. Унаслідок різних факторів, включаючи політичні події, конфлікти, порушення прав людини та гуманітарні кризи, кількість біженців постійно зростає.

Відповідно до Конвенції ООН про статус біженців (1951 р.) «біженець» визначається як особа, яка через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів перебуває за межами країни своєї національної належності та не в змозі користуватися захистом цієї країни, або не бажає користуватися таким захистом унаслідок таких побоювань, або, не маючи визначеного громадянства й перебуваючи за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань [5].

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на кінець 2024 р. 122,6 млн осіб в усьому світі були вимушено переміщені в результаті переслідувань, конфліктів, насилля чи порушення прав людини. З них 37,9 млн – біженці, 68,3 млн – внутрішньо переміщені особи, 8 млн – прохачі притулку, 5,8 млн – особи, що потребують міжнародного захисту [18].

Найбільш вразливими в кризових ситуаціях є діти. За період з 2005 по 2022 р. ООН підтверджувала понад 315 тис. серйозних порушень прав дітей у зонах конфліктів [19]. Це лише підтверджені випадки, насправді ситуація набагато складніша.

Різке збільшення масштабів та інтенсивності збройних конфліктів, ріст порушень міжнародного гуманітарного права та міжнародного права, прав людини протягом 2023 р. мали згубні наслідки для прав дітей, включаючи їх право на захист. Двадцять відсотків дітей у світі живуть у зонах конфліктів чи тікають з них. Вимушене переміщення досягло безпрецедентного рівня у 2023 р. – діти становили 41 % від всіх вимушено переміщених осіб [19].

На середину 2024 р. із загальної кількості біженців 14,8 млн становили діти шкільного віку, 49 % з них були змушені перервати своє навчання та не мали змоги відвідувати школи [15]. За даними досліджень міжнародної організації, яка займається захистом прав дітей у всьому світі, «Врятуйте дітей» (Save the Children), діти, що потерпають від кризи, потребують не лише основних засобів для існування, а й продовження освіти, доступу до інформації, книг тощо.

Сьогодні практично в усіх країнах з'являються міжнародні та національні асоціації, спілки, об'єднання, які займаються різноманітною діяльністю в галузі захисту прав дітей у кризових ситуаціях, надають гуманітарну допомогу, сприяють навчанню, надають психологічну підтримку.

З огляду на окреслені тенденції актуальним є дослідження діяльності Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (International Board on Books for Young People, IBVY), яка є неурядовою організацією з офіційним статусом в ЮНЕСКО і ЮНІСЕФ, відіграє політичну роль як захисник дитячих книг, віддана принципам Міжнародної конвенції з прав дитини, ратифікованої ООН у 1990 р., сприяє міжнародному порозумінню через дитячі книги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав значний інтерес науковців до проблем дітей, що потерпають від кризових ситуацій, особливо в умовах збройних конфліктів. Психологічний аспект питання у своїх публікаціях висвітлюють педагоги, психологи, громадські діячі, письменники: М. Стахів [10], Т. Сухенко [11], А. Цабай [13]. Питанням бібліотерапії, як провідного напрямку діяльності сучасної публічної бібліотеки, присвячені статті Н. Аксьонової [1], Н. Коржик [6], А. Тертилової [12]. Колективом Львівської обласної бібліотеки для дітей підготовлено практичний poradnik на допомогу бібліотерапевту з інформацією про бібліотерапію, її історію та розвиток, функції, можливості застосування, викладені відомими українськими й зарубіжними дослідниками [9]. Окремі напрями роботи IBVY, зокрема її української секції, висвітлено в публікаціях А. Гордієнко (президент секції) [3, 4], О. Бабича [2], О. Ніжченко [7], Ю. Осадчої [8]. Статтю підготовлено за результатами дослідження «Бібліотеки в повоєнному суспільстві: зарубіжний досвід відновлення», проведеного у 2023 р. в Національній бібліотеці України ім. Ярослава Мудрого.

Мета статті – окреслити основні напрями діяльності IBVY на користь дітей, життя яких порушено війною, громадянськими заворушеннями або стихійними лихами; охарактеризувати проекти, реалізовані за підтримки Фонду IBVY «Діти в кризі», спрямовані на терапевтичне використання книг та надання доступу до літератури й читання дітям в усьому світі в кризових ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна рада з дитячої книги – некомерційна організація, що представляє міжнародну мережу людей з усього світу, які прагнуть об’єднати книги та дітей, – заснована в Цюріху (Швейцарія) у 1953 р. Однією з її основних декларацій є право дитини на загальну освіту та прямий доступ до інформації. Завдяки наполегливості IBBY резолюція включає заклик до всіх країн сприяти виробництву та розповсюдженню дитячих книг.

Наразі IBBY складається з 84 національних секцій у всьому світі. Вона представляє країни з добре розвинутими програмами книговидавання та поширення грамотності, а також країни, у яких лише кілька відданих своїй справі професіоналів, які займаються волонтерською роботою в галузі видання й просування дитячих книг. IBBY співпрацює з багатьма міжнародними організаціями та закладами дитячої книги по всьому світу.

IBBY організовує міжнародні конгреси, виставки, семінари та інші заходи, спрямовані на обмін досвідом та ідеями між фахівцями з різних країн. Ця організація долучається до гуманітарних і соціальних проєктів, що допомагають дітям, які потерпіли від війни, катастроф, бідності чи інших труднощів, отримати доступ до книг та читання.

Сьогодні, коли так багато дітей у всьому світі стикаються з величезними потрясіннями у своєму житті, ця робота особливо важлива й актуальна. IBBY прагне допомогти дітям, які опинилися в кризовій ситуації, чи то біженці у Європі, Африці, на Близькому Сході, в Азії та Океанії, Північній чи Латинській Америці. Існує багато проєктів IBBY, які працюють над тим, щоб пом’якшити травми, яких зазнає молодь, а також показують дітям з різних спільнот у всьому світі, як жити разом з новими сусідами у гармонії [14].

Під час 35-го Всесвітнього конгресу IBBY, що відбувся в серпні 2016 р. (Окленд, Нова Зеландія), національні секції IBBY країн Європи зібралися на регіональну зустріч. Вони порушили питання про дітей-біженців і їх доступ до книг у контексті нинішньої кризи біженців, яка має глобальне поширення. Щоб підкреслити той факт, що діти-біженці в усьому світі та їх доступ до книг є серйозною проблемою для членів IBBY, опубліковано «Заклик до дії для дітей-біженців» (“IBBY’s Call to Action”) [17].

Багато секцій IBBY у різних країнах розпочали реалізацію проєктів та заходів щодо подолання цієї кризи. Один з найбільш успішних проєктів, ініційованих IBBY Італія, – колекція “Silent Books”. Секції IBBY з усього світу пожертвували книги для цієї колекції, у яких немає ні тексту, ні слів: Silent Books («Безмовні книги»). Це пересувна виставка, примірник кожної книги з якої було передано в дар віддаленому острову в Середземному морі Лампедузі, який першим приймає біженців на шляху до нового життя.

IBBY Швеція відкрила власну колекцію «Безмовні книги» й опублікувала рекомендації з роботи з дітьми-біженцями для бібліотекарів, учителів та інших осіб, які працюють з ними. Рекомендації перекладено англійською мовою. Вони доступні для використання іншими зацікавленими секціями IBBY у своїй практичній діяльності.

Компанія IBBY Фландрія (Бельгія) започаткувала проєкт “O Mundo”: маленьку всесвітню бібліотеку, де діти з мультикультурних класів у Фландрії користуються книжками з картинками з усього світу.

IBBY Ліван надав допомогу сирійським дітям, які опинилися в зоні війни і тепер живуть у Лівані як біженці, запровадивши для них терапевтичну програму керування гнівом. Цю програму було розроблено для ліванських дітей після громадянської війни в Лівані та війни з Ізраїлем. Щоб допомогти дітям зрозуміти власні почуття, висловити їх, а також розпізнати почуття інших, використовуються книги, театр та інші методи.

Представники Ради ОАЕ з книг для молоді (UAE Board of Books for Young People, UAEBBY) відвідали табір сирійських біженців Червоного Півмісяця в Мраджиб Аль-Фхуді (Йорданія). У рамках ініціативи «Одного разу в казці» (“Kan Yama Kan”) члени IBBY провели для дітей читання та освітньо-розважальні заходи на літературну тематику. Делегація також передала у дар «Бібліотеці Великого Серця» колекцію з 500 нових дитячих книг [14].

Нині в країнах, куди прибувають біженці, спостерігається опір й упереджене ставлення. Тому важливим аспектом є формування в дітей місцевих громад розуміння, що біженці є жертвами жадливої ситуації у своїй рідній країні, саме тому змушені шукати нове місце для проживання. Діти-біженці та діти в спільнотах можуть навчитися

співпереживанню за допомогою книг і заходів, пов'язаних з книгами. У такий спосіб нова бібліотека, створена для дітей-біженців, приносить користь усій громаді.

IBVY виступає за те, щоб усі діти мали право на доступ до літератури та працює над захистом прав усіх дітей.

Фонд IBVY «Діти в кризовій ситуації» (“Children in Crisis”) надає підтримку дітям, чиє життя було порушено війною, громадянськими заворушеннями чи стихійним лихом. Два основні види діяльності, що підтримуються фондом, це використання книг та усні історії у форматі бібліотерапії, а також створення або заміна збірок книг, що відповідають певній ситуації.

У 2010 р. у Пакистані внаслідок дуже сильних повеней постраждало 20 млн осіб, з них 9 млн – діти; 11 тис. шкіл стали непридатними для використання. IBVY Пакистан – Товариство книжкових автобусів «Аліф Лайла» – спільно з державними установами працювало в усіх провінціях країни над розподілом бібліотечних наборів для дітей.

Після землетрусу на Гаїті в 2010 р. IBVY International оперативно оголосила про збір коштів для проекту бібліотерапії. IBVY Гаїті сформувала табори та розпочала роботу з дітьми. Книг не було, але знайшли непошкоджений друкарський верстат і використали його для передруку деяких книг.

Після руйнування двох дитячих бібліотек у Газі у 2014 р. IBVY, яка підтримувала їх з 2008 р., звернулася із закликом про збір коштів на відновлення бібліотек, які стали важливою частиною життя дітей у Палестині. IBVY наполегливо закликає міжнародних лідерів, гуманітарні організації та глобальне громадянське суспільство вжити заходи для негайного припинення вогню й припинення всіх військових операцій у Секторі Газа.

У 2015 р. Фонд IBVY надав фінансування на придбання книг для проекту організації “Reforma” (відділення Американської бібліотечної асоціації), що працює з дітьми-мігрантами, затриманими на південному заході США. Reforma почала збирати дитячі книги іспанською мовою для дітей у центрах тримання біженців у Техасі та Нью-Мексико, а також по всій країні в притулки, куди цих дітей відправляють після проходження міграційної служби. На другому

етапі проєкту дітям роздавали наплічники з книжками, папером, олівцями та іншими канцтоварами, які можна було використовувати в дорозі до місця призначення. До цих речей додавалася й спеціально розроблена англо-іспанська «бібліотечна картка», яка знайомила дітей з бібліотечною системою в США [16].

За прикладом проєкту “IBVY-Reforma”, IBVY Канада теж створила власну бібліотечну картку та почала співпрацю з різними організаціями, що приймають біженців у Канаді.

IBVY Афганістан спільно з афганською неурядовою організацією “Aschiana”, яка підтримує знедолених дітей, надали книги для дітей у таборах для внутрішньо переміщених осіб у Гераті, Кабулі, Мазарі-Шарифі. Дітей заохочували до читання помічники бібліотекарів, матеріали для читання надавалися через мобільні бібліотеки. Проєкт діяв тривалий період з 2014 р., поступово поширюючись на інші провінції Афганістану. У 2017 та 2019 р. проєкти фінансувалися через Фонд “IBVY-Ямада” [16].

У 2019–2020 рр. Aschiana провела серію із шести семінарів з культури читання в Гераті, Мазарі-Шарифі та Кабулі. Метою семінарів було нарощування потенціалу та вплив на політиків в Афганістані для поширення культури читання і створення бібліотек. Зусилля з просування читання тривали до захоплення влади талібами у 2021 р. У межах проєкту було створено дві громадські бібліотеки у двох різних районах провінції Кабул. Одна в місцевому громадському центрі, де діти й дорослі можуть збирати та читати книги, друга бібліотека була побудована в одному з таборів для внутрішньо переміщених осіб, де школа розташована дуже далеко від громади й діти не мають доступу до книг.

IBVY Шарджа (ОАЕ) надає підтримку бібліотекам Ірану. У 2014 р. завдяки його фонду знедолені діти у віддалених селах Південного Хорасана змогли отримати доступ до якісних книг через проєкт «Читай зі мною» (“Read with Me”), розроблений та реалізований Інститутом досліджень історії дитячої літератури в Ірані для заохочення читання дітей з неблагополучних регіонів [16].

У 2016 р. фондом профінансовано проєкт зі створення й підтримки бібліотек у секторах етнічних і релігійних меншин, орієнтований

на бідних та знедолених іранських дітей у провінціях Сістан і Белуджистан.

У квітні 2019 р. Read with Me розпочав серію проєктів з читання для задоволення потреб дітей у районах Ірану, які постраждали від повеней: провінція Лурістан (Хоррамабад, Доруд, Полдохтар) та провінція Хузестан (Гуріє).

Потужний вибух у порту Бейрута в серпні 2020 р. знищив будинки, магазини, лікарні та школи по всьому місту. Руйнування були особливо нищівними у кварталах малозабезпечених сімей, які живуть у перенаселених умовах неподалік порту. Крім фізичних руйнувань, жителі Бейрута були вбиті горем, вражені техногенною катастрофою, яка настала після багатьох років спаду економіки, корупції, злиднів та зростання цін.

Постраждали всі школи в Бейруті, деякі з них було повністю зруйновано, інші стикалися з перепоვნенням через переселення дітей. Постраждало 120 шкіл, що вплинуло на долю понад 50 тис. дітей, які не змогли повернутися до навчання.

IBVY Ліван швидко розробив пропозицію щодо роботи зі шкільними бібліотеками, щоб допомогти відновити або створити нові бібліотечні простори, зібрати книги та навчити бібліотекарів і вчителів. План було представлено виконавчому комітету IBVY, кошти було зібрано на заклик IBVY Ліван за програмою «Діти в кризі», що стартувала в серпні 2020 р.

IBVY Ліван у партнерстві з ліванським відділенням ЮНЕСКО покрили частину фінансових і логістичних потреб для відновлення п'яти шкіл, відібраних серед тих, що постраждали, за принципом наявності фізичного місця для бібліотеки в школі та готовності представників шкіл (директор, бібліотекар або вчитель) пройти навчання з використання книг. Команда IBVY Ліван визначила різні райони Бейрута, з різними релігіями та громадами, у яких викладання в школах ведеться арабською, англійською чи французькою мовами [16].

Пожертвування книг було організовано на місцевому рівні, а також через IBVY Франція, IBVY Велика Британія, IBVY Канада та інших донорів. Спільними зусиллями вдалося зібрати понад 6,5 тис. книг арабською, англійською та французькою мовами. До кінця грудня

2020 р. проєкт було розширено, бібліотеки було відбудовано у восьми зруйнованих школах, переважно дошкільних і початкових.

Конфлікт, що загострюється в Лівані, відзначений потужними авіаударами та атаками вздовж південного й північного кордонів, а також у передмістях Бейрута, призводить до переміщення майже 1 млн осіб, з них близько 300 тис. – діти. Ліванська рада з книг для молоді активізувалася під час цієї кризи, щоб підтримати дітей, надаючи їм психологічну допомогу та розважальні заходи в найскладніших життєвих обставинах, створити сприятливе середовище за допомогою книг, забезпечити доступ до ресурсів. IBVY Ліван, за підтримки благодійної організації “Book Aid International” та ліванської неурядової Асоціації зі створення, підтримки та просування публічних бібліотек у країні, організувала безкоштовне навчання 130 волонтерів для роботи з переміщеними дітьми в різних регіонах Лівану.

Серія сильних землетрусів сколихнула південний схід Туреччини та сусідні регіони Сирії в лютому 2023 р., що вплинуло на життя понад 15 млн осіб, у тому числі понад 1,7 млн сирійських біженців в 11 турецьких провінціях. Це призвело до значної внутрішньої міграції в Туреччині, багато дітей втратили не лише домівки, а й батьків. Асоціація дитячих та юнацьких видань (Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği, ÇGYD), яка представляє національну секцію IBVY, одразу ж почала роботу з підтримки дітей у постраждалих регіонах, зокрема над створенням дитячої бібліотеки, розташованої в модульному культурному центрі, що будується у м. Нурдаги (провінція Газіантеп), яка служитиме тимчасовим навчальним приміщенням, доки діти не повернуться до школи [16].

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України у 2022 р. призвело до найбільшої із часів Другої світової війни кількості біженців у Європі. За даними ООН, на кінець вересня 2024 р. тимчасовий захист у європейських країнах мали понад 6 млн українців. Ще майже 600 тис. українців отримали захист поза країнами Європи [20]. Майже третина з них – діти. IBVY підтримує два проєкти, які дають книги в руки українським дітям, коли вони найбільше їх потребують, запроваджені в Німеччині та Польщі, які,

серед європейських країн, приймають найбільшу кількість українських біженців.

Так, Фонд загального читання (Fundacja Powszechnego Czytania), що об'єднує близько 20 польських видавців та дистриб'юторів у Варшаві, очолює зусилля з постачання книг українським дітям-біженцям у Польщі. Фонд має контакти з українськими видавцями й отримав файли для друку ілюстрованих книг та оповідань українською мовою. Фонд розповсюджує надруковані книги серед місцевих притулків, окремих осіб і великих приймальних центрів по всій країні [16].

Ще один проєкт, який привертає увагу до жахливих наслідків війни в Україні, – плакатна кампанія, яку ініціювала Міжнародна молодіжна бібліотека в Мюнхені (Німеччина), «Ми з Україною» (“We Stand with Ukraine”). Бібліотека пропонує шість плакатів з виставки «Доброго дня, дорогий ворог! Ілюстровані книги за мир та людяність» у вигляді цифрових файлів, які можна відтворювати в школах, бібліотеках, культурних центрах та інших громадських місцях. Кожен плакат доступний англійською та українською мовами та разом з одним двомовним інформаційним плакатом становлять комплект, вартістю 30 євро. Виручені кошти перераховуються у Fundacja Powszechnego Czytania – для придбання книг в українських видавців та доставки й поширення їх у Польщі серед біженців з України [16]. Крім того, проєкт сприяє й підтримці українського книжкового ринку.

Висновки. Діти є однією з найбільш вразливих соціальних груп, що потерпають від криз, через їхню потребу в безпечному та стабільному середовищі для здорового розвитку. Вони зазвичай сильно страждають за часів економічної розрухи, політичних конфліктів та стихійних лих через утиск їхніх прав на освіту, охорону здоров'я, безпеку, що впливає на їхнє життя.

Діяльність IBVY важлива й необхідна для забезпечення доступу дітей до якісної літератури, особливо в кризових ситуаціях. IBVY робить значний внесок у подолання наслідків воєн, стихійних лих та інших гуманітарних катастроф, надаючи дітям не лише книги, а й психологічну підтримку, сприяючи поверненню до нормального життя.

Секції IBVY ідеально підходять для організації проєктів та заходів, покликаних полегшити розв'язання проблем дітей, які перебувають у нове середовище або перебувають у зонах конфліктів чи стихійних лих.

Проєкти та ініціативи, реалізовані за підтримки Фонду IBVY «Діти в кризі», демонструють ефективність використання дитячої літератури та читання для подолання стресу, травм й інших психологічних проблем, а також для розвитку інтелектуального і творчого потенціалу дітей.

Успіх діяльності IBVY залежить від співпраці з іншими міжнародними організаціями, підтримки з боку урядів країн, громадськості та потребує консолідації зусиль і ресурсів, спрямованих на забезпечення найкращих умов для розвитку й добробуту дітей в усьому світі. Міжнародна мережа IBVY дає можливість обмінюватися досвідом і знаннями, які можуть бути використані для роботи з дітьми в будь-яких країнах та за будь-яких обставин.

Список бібліографічних посилань

1. Аксьонова Н. Д. Бібліотерапія як напрям діяльності бібліотек в умовах російсько-української війни. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 107–119. <https://doi.org/10.15407/np.64.107>

2. Бабич О. Основні проєкти міжнародної ради дитячої книги на сучасному етапі. *Сучасні проблеми документознавства та інформаційної діяльності* : мат. студ. наук.-практ. конф. (10–11 берез. 2010 р.). Київ : НАКККиМ, 2010. С. 8–10.

3. Гордієнко А. Бібліотеки для дітей на шляху до євроінтеграції: діяльність національної секції Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги. *Бібліотека у форматі Д*. 2017. № 2. С. 3–7.

4. Гордієнко А. Міжнародний формат діяльності бібліотек для дітей. *Бібліотека у форматі Д*. 2024. № 3. С. 3–5.

5. Конвенція про статус біженців. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 19.02.2025).

6. Коржик Н. Бібліотерапевтичний інструментарій сучасної

публічної бібліотеки. *Вісн. Харк. держ. акад. культури*. 2019. Вип. 54. С. 41–52.

7. Ніжченко О. 39 Міжнародний конгрес IBBY. Місто – Трієст, Італія. *Бібліотека у форматі Д*. 2024. № 3. С. 6–9.

8. Осадча Ю. IBBY – міжнародна організація, що об'єднала світ. *Бібліотека у форматі Д*. 2018. № 1. С. 15–16.

9. Острів безпеки у світі небезпек: на допомогу бібліотерапевту : наук.-практ. зб. / упоряд. Л. А. Лугова, Ю. В. Стадницька ; Львів. обл. б-ка для дітей. Львів, 2012. 160 с.

10. Стахів М. Війна. Діти. Література: дитячі книжки та війна в Україні. *Goethe-Institut*. URL: <https://www.goethe.de/prj/lek/uk/--/wtrchldrn.html> (дата звернення: 19.02.2025).

11. Сухенко Т. Війна та книги. Зброя, інструмент зцілення та розвитку. *Укр. правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/12/06/258126> (дата звернення: 19.02.2025).

12. Тертилова А. Бібліотерапія як напрямок роботи сучасного бібліотекаря. *Бібл. форум: історія, теорія і практика*. 2015. № 1 (1). С. 36–38.

13. Цабай А. Бібліотерапія постраждалих від війни дітей за допомогою фентезі-літератури. *Проблеми політ. психології*. 2023. Вип. 13 (27). С. 114–118. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol13-Year2023-132>

14. Closer Look at IBBY's Call-to-Action for refugee children: A conversation with Wally De Doncker, Liz Page and Hasmi Chahinian of the International Board on Books for Young People / Interview and introduction by Scott Shoger. *Bookbird*. 2016. Vol. 22. No. 1. Pp. 4-11. URL: <https://worldlibraries.dom.edu/index.php/worldlib/article/view/566/501?fbclid=IwAR1A1L3B6iDx9SBkD-athbnYSVb6LOvgdTf3eG64DEfENGEm5BOtcF8i9ck> (Last accessed: 19.02.2025).

15. Five Takeaways from UNHCR's 2024 Education Report. *UNHCR*. URL: <https://www.unrefugees.org/news/five-takeaways-from-unhcrs-2024-education-report/#:~:text=By%20April%202024,%20more%20than,2> (Last accessed: 19.02.2025).

16. IBBY Children in Crisis Fund. *IBBY*. URL: <https://www.ibby.org/awards-activities/ibby-children-in-crisis-fund> (Last accessed: 19.02.2025).

17. IBBY'S Call-to-Action. *IBBY Australia newsletter*. 2016. No. 30A, September. P. 9. URL: <https://ibbyaustralia.files.wordpress.com/2010/04/30th-a-newsletter-sept-2016.pdf> (Last accessed: 19.02.2025).

18. Refugee Data Finder. *UNHCR*. URL: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (Last accessed: 19.02.2025).

19. Russell C. Children live in a world that is increasingly hostile to their rights. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/children-live-world-increasingly-hostile-their-rights> (Last accessed: 19.02.2025).

20. Situation. Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Last accessed: 19.02.2025).

References

1. Aksonova, N. D. (2022). Biblioterapiia yak napriam diialnosti bibliotek v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny [Bibliotherapy as an area of library activity in the context of the Russian-Ukrainian war]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 64, 107-119 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.64.107>

2. Babych, O. (2010). Osnovni proekty mizhnarodnoi rady dytiachoi knyhy na suchasnomu etapi [The main projects of the International Children's Book Council at the present stage]. *Modern Problems of Documentation and Information Activity. Proceedings of the Student Scientific and Practical Conference, 10-11 March 2010* (pp. 8-10). Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

3. Hordiienko, A. (2017). Biblioteky dlia ditei na shliakhu do yevrointehratsii: diialnist natsionalnoi seksii Mizhnarodnoi rady z dytiachoi ta yunatskoi knyhy [Libraries for children on the way to European integration: activities of the National Section of the International Council on Children's and Youth Books]. *Biblioteka u formati D – Library in D format*, 2, 3-7 [in Ukrainian].

4. Hordiienko, A. (2024). Mizhnarodnyi format diialnosti bibliotek

dlia ditei [International format of libraries for children]. *Biblioteka u formati D – Library in D format*, 3, 3-5 [in Ukrainian].

5. Konventsiiia pro status bizhentsiv [Convention relating to the Status of Refugees]. (2002). *Verkhovna Rada Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (Last accessed: 19.02.2025).

6. Korzhyk, N. (2019). Biblioterapevtychnyi instrumentarii suchasnoi publichnoi biblioteky [Bibliotherapeutic tools of the modern public library]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture*, 54, 41-52 [in Ukrainian].

7. Nizhchenko, O. (2024). 39 Mizhnarodnyi konhres IBBY. Misto – Triest, Italiia [39th International Congress of IBBY. City – Trieste, Italy]. *Biblioteka u formati D – Library in D format*, 3, 6-9 [in Ukrainian].

8. Osadcha, Yu. (2018). IBBY – mizhnarodna orhanizatsiia, shcho obiednala svit [IBBY is an international organization that has united the world]. *Biblioteka u formati D – Library in D format*, 1, 15-16 [in Ukrainian].

9. Luhova, L. A., Stadnytska, Yu. V. (eds.) (2012). Ostriv bezpeky u sviti nebezpek: na dopomohu biblioterapevtu [A security island in insecure world: the help for library therapist]. Collection of scientific and practical works [in Ukrainian].

10. Stakhiv, M. (2025). Viina. Dity. Literatura: dytiachi knyzhky ta viina v Ukraini [War. Children. Literature: children's books and the war in Ukraine]. *Goethe-Institut* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://www.goethe.de/prj/lek/uk/--/wrrchldrn.html> (Last accessed: 19.02.2025).

11. Sukhenko, T. (2023). Viina ta knyhy. Zbroia, instrument ztsilennia ta rozvytku [War and books. Weapons, a tool for healing and development]. *Ukrainska pravda. Zhyttia – Ukrainian Truth. Life* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/12/06/258126> (Last accessed: 19.02.2025).

12. Tertylova, A. (2015). Biblioterapiia yak napriamok roboty suchasnoho bibliotekaria [Bibliotherapy as a field of work of a modern librarian]. *Bibliotechnyi formum: istoriia, teoriia i praktyka – Library form: history, theory and practice*, 1(1), 36-38 [in Ukrainian].

13. Tsbai, A. (2023). Biblioterapiia postrazhdalykh vid viiny ditei za dopomohoiu fentezi-literatury [Bibliotherapy for children affected by war

with the help of fantasy literature]. *Problemy politychnoi psykholohii – Problems of political psychology*, 13(27), 114-118 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol13-Year2023-132>

14. Shoger, S. (2016). Closer Look at IBBY's Call-to-Action for refugee children: A conversation with Wally De Doncker, Liz Page and Hasmig Chahinian of the International Board on Books for Young People. *Bookbird*, 22(1), 4-11. Retrieved from <https://worldlibraries.dom.edu/index.php/worldlib/article/view/566/501?fbclid=IwAR1A1L3B6iDx9SBkD-athbnYSVb6LOvgdTf3eG64DEfENGEm5BOtcF8i9ck> (Last accessed: 19.02.2025).

15. Five Takeaways from UNHCR's 2024 Education Report. (2024). *UNHCR*. Retrieved from <https://www.unrefugees.org/news/five-takeaways-from-unhcrs-2024-education-report/#:~:text=By%20April%202024,%20more%20than,2> (Last accessed: 19.02.2025).

16. IBBY Children in Crisis Fund. (2025). *IBBY*. Retrieved from <https://www.ibby.org/awards-activities/ibby-children-in-crisis-fund> (Last accessed: 19.02.2025).

17. IBBY'S Call-to-Action. (2016, September). *IBBY Australia newsletter*, 30A, 9. Retrieved from <https://ibbyaustralia.files.wordpress.com/2010/04/30th-a-newsletter-sept-2016.pdf> (Last accessed: 19.02.2025).

18. Refugee Data Finder. (2025). *UNHCR*. Retrieved from <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (Last accessed: 19.02.2025).

19. Russell, C. (2023). Children live in a world that is increasingly hostile to their rights. *UNICEF*. Retrieved from <https://www.unicef.org/press-releases/children-live-world-increasingly-hostile-their-rights> (Last accessed: 19.02.2025).

20. Situation. Ukraine Refugee Situation. (2025). *Operational Data Portal*. Retrieved from <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Last accessed: 19.02.2025).

Стаття надійшла до редакції 21.02.2025.

Iryna Lisova,
Chief Librarian, Research Department,
Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine
1 Hrushevsky St., Kyiv 01001, Ukraine

e-mail: lisovairyna@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0308-5965>

Books and Children: IBBY's Action in Crisis Situations

The article describes the main activities of the International Board on Books for Young People (IBBY), which represents the interests of children and children's literature around the world. The author examines the main areas of IBBY's work aimed at promoting international understanding through children's books and ensuring children's access to quality literature. Particular attention is paid to highlighting projects and initiatives successfully implemented with the financial support of the IBBY Children in Crisis Foundation by national IBBY sections in various countries that have faced military conflicts, political tensions, and humanitarian disasters. It is noted that in difficult life circumstances, books are of fundamental need because they provide effective psychological assistance to children, promote their development and education. The article highlights the importance of books not only as a source of information and entertainment, but also as a tool for healing, consolation and restoration in the most difficult times. The article considers issues of IBBY cooperation with other international organizations, national associations in the field of children's rights protection and assistance in crisis situations, and foreign governments. It is noted that IBBY's activities make an important contribution to protecting children's rights and ensuring their well-being throughout the world, especially in crisis situations. IBBY makes a significant contribution to overcoming the consequences of wars, natural disasters and other humanitarian catastrophes, providing children not only with books, but also with psychological support, recovering them for normal life. The article is based on the results of the study *Libraries in the Post-War Society: Foreign Experience of Renewal*, conducted in 2023 by the Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine.

Keywords: International Board on Books for Young People, IBBY, IBBY Children in Crisis Fund, international cooperation, international organizations, international organizations for children, children in crisis situations, books and children, bibliotherapy, children's libraries.